

NOTIFIKATIONER

från Skånska Akademiens Vänförening

Nr 12, Februari 2023

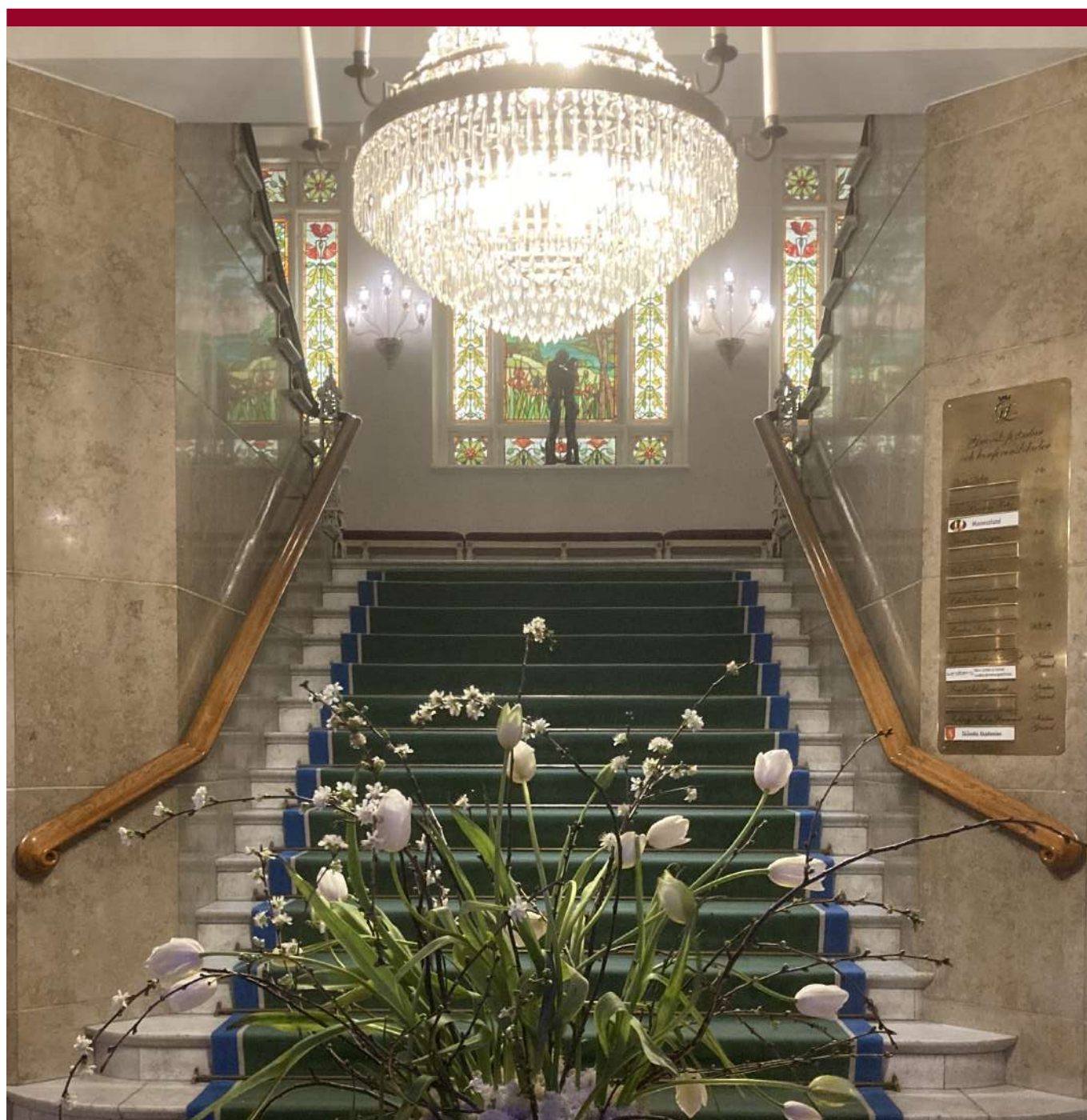

Foto: Ingela Jacobsson

Årsfest på Grand

Nu är det snart dags. Skånska Akademiens formidabla Årsfest går av stapeln lördagen den 18:e mars klockan 17.00. Då skrider vi direkt uppför trappan till pam-piga Stora Salongen på Grand

Hotel i Lund. Väl där får vi njuta av högst angelägna föredragningar och strålande musik med fina artister! Därtill läcker mat. Missa inte denna festkväll i Grands härliga environger! Mer

om detta och flera andra tillfällen till trevliga träffar bjuder vi på i detta nummer. Därtill förser vi er med den skånska Gastronomins pärlor och något så högaktuellt som Cirkulärt byggande!

Skåne, ett rikt kulturlandskap

Director
har ordet:

Kära vänner

"Skåne, ett rikt kulturlandskap"
Så lyder rubriken på det jag vill tala om i mitt välkomsttal när vi ses på Akademiens och Vänförningens årsfest 18 mars. För visst är det ett unikt landskap fyllt med kultur av ett rikt och varierat slag, detta Skåne.

Jag har i min profession fått möjligheten att lära känna stora delar av Sverige och dess kulturliv och tycker att jag har insikt nog för att kunna göra en sådan bedömning. Det är säkert en lång rad faktorer som gör det skånska kulturlivet till vad det är. Vi har många medborgare på en relativt begränsad yta och därmed har vi nära till

varandra. Till exempel är antalet individer per kvadratkilometer dubbelt till antalet jämfört med Västra Götaland.

Vi har många städer med stark kulturidentitet, många kulturarbetare har valt att leva här med närhet till Danmark och kontinenten, och vi har flera professionella institutioner på högsta nationella och internationella nivå. Lägg därtill att vi har en hög nivå på konstnärliga utbildningar i Skåne.

Men mer om allt detta när vi ses på Årsfesten.

En kväll som kommer att bada i kultur. Två nyutkomna, mycket intressanta böcker presenteras av författarna och det blir ett uruppförande av ett verk för sång och piano, av ledamöterna Niklas Törnlund och Gunnar Jansson, framfört av Jonas Samuelsson, baryton. Som

Jonas Samuelsson och Samuli Örnströmer

avslutning på kvällen blir det en äkta Nocturne, då solocellisten Samuli Örnströmer bland annat framför en solosonat av J S Bach.

Allt detta inramat av mat och dryck i Grands stora grandiosa festsal. Vad mer kan man önska sig en lördagkväll i mars månad!?

Just nu distribuerar vi vår inbjudan med fler detaljer och med instruktioner om hur man anmäler sig.

Det har blivit något av en tradition att en av Akademi ledamöterna bidrar med en artikel i Vänförningens Notifikationer. Så även denna gång.

Det är ledamoten på stol nr 2, professorn vid Lunds tekniska högskola, Anne Landin, som ger oss fördjupad kunskap i spännande byggnadsteknik. Ett stort tack till Anne för det!

Så vill jag avsluta med att göra er uppmärksamma på att vi kommer att ha ett After Work på Grand måndag 24 april.

Till detta ber jag dock att få återkomma lite längre fram.

Varma hälsningar till er alla!

Martin Martinsson

Director, Skånska Akademien

Årsfest i Stora Salen på Grand Hotel i Lund, 18 mars med start kl 17!

Pris: 600 kronor per person. I priset ingår bubbel, tapastallrik, kaffe med chokladpralin, föredrag och musik.

Anmälan och betalning senast den 10 mars via SWISH till Skånska Akademien: 123 596 79 71 eller via Skånska Akademiens bankgiro: 125-6569. OBS, meddela ditt namn och antal personer som du betalar för.

Önskemål om specialkost meddelas till Akademiens secretaria, som också besvarar eventuella frågor: cajsa.lund@gmail.com eller tel. 0708-20 58 85.

Om detta vill vi berätta

Stina Larsson är aktuell med sin historiska roman *Mannen ur skuggan* som kom ut i november 2022. Det var vid ett besök på Malmöhus slott för tjuugo år sedan som hon fick idén till boken. Bland kunga-porträtten hängde ett porträtt av en man som hon inte kände igen. Vem var han?

Stina Larsson kommer att berätta valda delar ur tjuugo års research om Fabian von Fersen som levde mellan 1626 och 1667 och som spelat stor roll för Malmös och Skånes historia, men som ändå är en doldis. Varför skriva inte bara en utan tre böcker om honom? Och varför tog det så lång tid innan första boken blev klar?

Parallellt med *Mannen ur skuggan* har Stina skrivit barnböcker, lite lyrik och medverkat i olika konstprojekt. Hon arbetar som skribent, bokredaktör och förläggare, har arbetat mycket med läromedel och skriver därtill krönikor i Skånska Dagbladet.

Stina Larsson är född i Malmö, men bor och verkar numera i den lilla byn Norra Grönby, på Söderslätt.

I höstas kom även Jonas Frykman och Orvar Löfgren ut med sin bok *Kärlek och kärnfamilj i folkhemmet – längtan, lust och oro*. Boken handlar om hur familjen blev ett centralt verktyg i bygandet av folkhem och välfärds-samhälle.

I trettioalets Europa spred sig totalitära idéer. När barnafödandet drastiskt föll talade många om landets undergång. Nu måste ett nytt

Sverige ta form och myndigheterna göra sig redo att rationalisera medborgarnas liv. Så kom efterkrigstidens fattigdom, trångboddhet och arbetslöshet att ersättas av ett snabbt växande välstånd, radikalt ändrade hemvillkor, men också en historiskt hög nativitet.

Boken tar avstamp i vardagens slit med att få hem och familj att fungera, i känslor av längtan och besvikelser, i hanteringen av alla nya ting. Det var här hemma folkhemsbyggnas storstilade reformplaner omsattes i vardagen. Den avslutas i det sextioal där kärnfamiljens roll börjar ifrågasättas, samboskap och bonusfamiljer blir det nya, medan födelsetalen bara stiger.

Jonas Frykman och Orvar Löfgren är professorer emeriti i etnologi vid Lunds universitet. Boken är en uppföljare till deras bok *Den kultiverade människan*, en odysse genom människors tankevärldar och upplevelser från 1800-talets slut och fram till första världskriget.

18 mars!

Jonas Frykman

Orvar Löfgren

Cirkulärt byggande

Foto: Jurta och samisk kåta, Wikimedia commons, Marcin Konsek respektive Dan Frenidin.

Nu för tiden pratar vi mycket om hållbarhet Vi ska sortera vårt skräp köra elbil, minska matsvinnet... Vad kan då byggsektorn bidra med?

I Europa står byggsektorn för hälften av alla råvaror som används, hälften av energianvändningen¹, en tredjedel av vattenanvändningen och en tredjedel av allt avfall. Inom EU är det t.ex. ca 10-15% av byggnadsmaterialet som går till spillo under nyproduktionskedet och 54% av allt rivningsmaterial blir landfyllnadsmassor. Dessutom går nästan allt virke till förbränning, istället för att användas på nytt.

Globalt orsakar 10% av koldioxidutsläppen under produktionen av cement och stål. Det finns följaktli-

gen en stor potential för att minska miljöbelastningen på vår planet genom att försöka finna goda bygglösningar för sektorn.

För att hitta dessa goda lösningar talas det idag mycket om att "bygga cirkulärt". Tankarna går till jurtorna i Mongoliet, eller kanske de oss mer närliggande samiska kåtorna i Norrland, som med sina cirkulära former borde vara goda exempel på cirkulärt byggande.

Men, nej, det är nu inte formen som gör dessa till goda exempel, utan det faktum att konstruktionerna är utformade för att kunna monteras, demonteras och flyttas för att monteras på nytt. Med avse-

ende på energianvändning för uppvärmning är dock den cirkulära formen alldeles utmärkt, vi skulle rentav helst bo i sfäriska hus för att optimera energiprestandan. Detta förefaller dock vara alltför obehärligt så det lär väl dröja innan den trenden kommer.

Det cirkulära i det "cirkulära byggandet" är alltså kretsloppet för alla de råvaror som slukas av byggsektorn. Genom att öka cirkulariteten i byggprocessen kan alla kategorier av miljöbelastningar från byggsektorn minskas. Byggsektorn behöver lära sig att gå upp för trappan och utvecklas i en positiv riktning uppåt i avfallshierarkin.

¹ Vi talar om energianvändning, inte energiförbrukning. Energi förbrukas inte – den byter bara skepnad.

Byggandet som ett stafettlopp

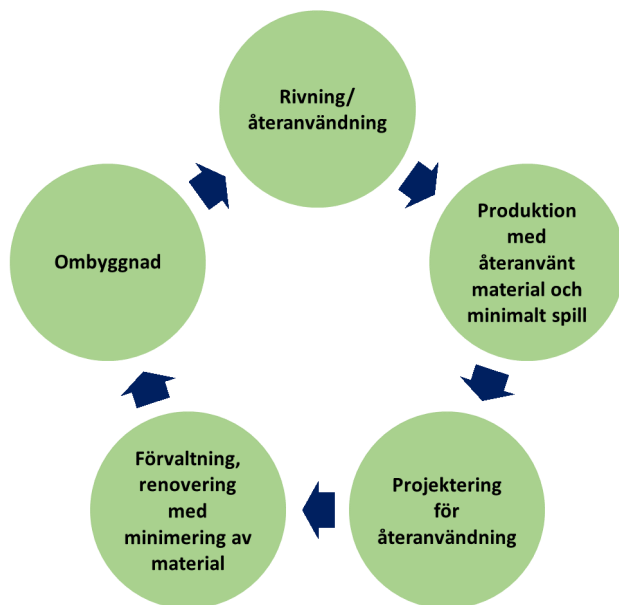
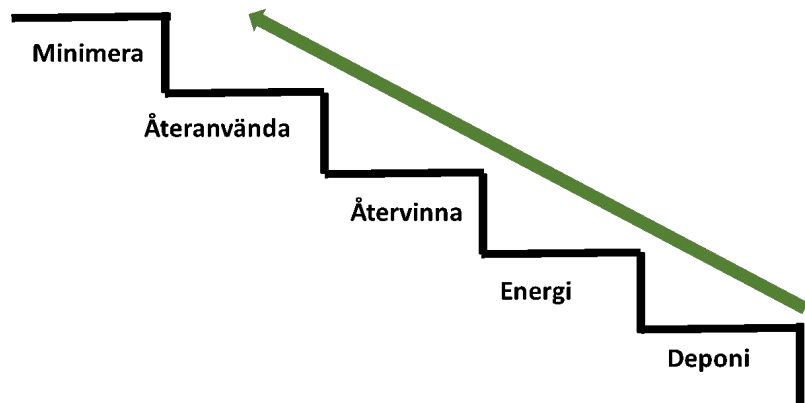
Byggandet är till sin natur mångfacetterat och liknas vid ett stafettlopp där olika intressenter tar över i byggprocessens olika skeden.

Arkitekten ritat ett hus utan en tanke på att det ska renoveras om 50 år och göras en större ombyggnad om 100 år. Och om 200 år finns det kanske ett behov av en helt annan sorts byggnad.

Sedan kommer byggtreprenörer och sätter samman alla delar som om de aldrig ska gå att ta isär. Det beslutsunderlag som upprättas och de val som görs i tidiga skeden, har stor betydelse för vilka möjligheter som finns för efterkommande skeden. Om till exempel projekteringen inte tar hänsyn till produktions- tekniska möjligheter och arbets-

miljö, så blir det svårt att genomföra en effektiv produktion med god arbetsmiljö. Samtidigt kan det vara frestande för en beställare att välja billiga och enkla lösningar, utan hänsyn till långsiktig hållbarhet.

Byggprocessen är både långlivad och kapitalintensiv. Så det är inte konstigt att det finns starka drivkrafter som koncentreras till att hålla produktionskostnaderna så låga som möjligt, utan hänsyn till drift- och förvaltningskostnaderna, speciellt då det är olika aktörer som ansvarar för de olika skedena.

Konstruktion och dekonstruktion

Byggnader bör istället betraktas som tillfälliga strukturer, där man från början funderar igenom hur de ska kunna dekonstrueras. För närvarande föredras rivningsverksamhet framför dekonstruktion, eftersom dekonstruktionsproces-

ser är både tidskrävande, dyra och ineffektiva. För att kunna effektivisera dekonstruktionsprocessen och övervinna barriärerna finns ett behov av att designa och uppföra byggnader som är flexibla och demonterbara. Det innebär inte att vi

ska bygga fula hus, vilket många är rädda för. Det innebär helt enkelt att vi ska fundera igenom hur vi sätter samman komponenterna, så att de kan användas igen.

För att åstadkomma en grön omställning för byggsektorn måste hänsyn tas till hela byggprocessen, från idéskedet till demontering, och alla ingående aktörer måste hitta väl fungerande affärsmodeller som genererar både ett "grönt" förhållningssätt och goda ekonomiska möjligheter.

Några siffror till: 50% av energi-användningen under en byggnads livstid är så kallad driftsenergi, det som vi normalt uppfattar som vår egen energianvändning. De andra 50 procenten är "inbyggd energi". Alltså den energi som används för att tillverka allt material, transportera det, och slutligen bygga huset.

Vad kan man då göra själv?

Jo, det finns en hel del alla händiga hemmafixare kan bidra med. Den första frågan att ta ställning till är såklart: Behöver jag verkligen göra detta? Är det en läckande toalettstol som behöver åtgärdas är svaret "Ja". Är det en hel köksinredning som ska köras till tippen för att man inte gillar färgen på köksluckorna är svaret "Nej".

Om svaret på första frågan är "Ja" så är nästa fråga: Hur kan jag minimera avfallet och återanvända så mycket som möjligt? Det finns en marknad som har vaknat för oss privatkonsumenter som kan vara mycket intressant. Det finns större "återbrukstorg" där man både kan sälja och köpa. Tidigare har det varit mest kulturhistoriskt värdefulla byggnadskomponenter som varit aktuella, men numera finns alla möjliga produkter tillgängliga. Vill man hålla sig så lokalt som möjligt, så har till exempel Tomelilla återvinningscentral börjat tillåta att byggmaterial kan hämtas och inte bara lämnas.

Den tredje, och sista, frågan är: Hur ska jag tänka om jag behöver köpa nytt material? Svaret är: Tänk

framåt! Då blir det självklart att undvika sammanfogningsmetoder som krånglar vid demonteringen. Och det kan vara mycket bättre att skruva ihop trä än att spika. Lim, mjukfogar och polyuretanskum är förnämliga att arbeta med, men hur kul är det att få loss det om 20 år? Tänk långt!

Avslutningsvis

I september 2015 enades FN:s 193 medlemsländer om att tillsammans avskaffa fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna, uppnå jämställdhet och lösa klimatkrisen. Agenda 2030 antogs med 17 globala mål som ska vara uppnådda till år 2030. Agendan innebär att alla medlemsländer i FN förbundet sig att tillsammans uppnå en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar utveckling.

Vi befinner oss här i en kluvenhet mellan världsmål 11, *Hållbara städer och samhällen*, samt världsmål 12, *Ansvarig konsumtion och produktion*, och å andra sidan, Världsmål 3, *Hälsa och välbefinnande*. Vi måste minska konsumtionen för byggande, men detta får inte göras på bekostnad av befolkningens hälsa och välbefinnande.

Eftersom byggsektorn har en enorm potential att bidra positivt till flera av de 17 målen, är det viktigt att hitta konstruktiva lösningar som kan implementeras i byggsektorn. Vi kan alla hjälpa till!

Anne Landin

Medlem av Skånska Akademien och professor i Byggnadsekonomi vid Lunds universitet

PS: I sydsvenskan i skrivandets stund, den 19 februari 2023, argumenterar ett antal byggnadsintresserade personer mot rivningshysteri under debattartikel "Idag rivs fullt fungerande byggnader i allt högre takt. Hejda rivningsraseriet", se:

<https://www.sydsvenskan.se/2023-02-19/idag-rivs-fullt-fungerande-byggnader-hejda-rivningsraseriet>

Bli medlem!

Notifikationer är ett medlemsblad för föreningen Skånska Akademiens Vänner. Det kommer ut med fyra till fem digitala nummer per år. Redaktör för medlemsbladet är Ingela Jacobsson och mejladress till föreningen, såväl som till redaktören, är info@vanforeningen.com

Medlem i vänföreningen blir du genom att betala medlemsavgift, 150 kronor för år 2023. Beloppet sätts in på Vänföreningens Bg 842-7817.

Glöm inte att uppge namn, mejladress och gärna även postadress

Genom att gå med i Vänföreningen stödjer du på ett aktivt sätt Skånska Akademiens verksamhet.

Vill du veta mer, gå in på vår hemsida: vanforeningen.com

Gastronomi på hög nivå

Vi blickar med förväntan, fruktan och nyfikenhet in i året 2023. Om vi tillfälligt glömmer den ondska som finns och berör miljontals människor i näromgivningen, naturkatastrofer som urskillningslöst drabbat oskyldiga och gängkrig som skapar osäkerhetskänsla även för indirekt berörda, finns ändå mycket att glädjas åt.

Vi som uppskattar kultur, humor och Skåne, har flera händelser som vi nyfiket ser fram emot. Skånska Akademien och Vänföreningens aktuella event kommenterar Martin Martinsson på annan plats här i Notifikationer.

Vi som uppskattar krogbranschen och dess kreativitet och nytänkande har flera nyöppningar att ta del av. En glad skåning är en mått skåning, det är ett tema som återkommer i olika tappningar när det gäller skåningarnas förhållande till mat. Ofta beskrivs skåningar som att de lever för att äta, medan andra kanske mer äter för att leva?

Oavsett vilket finns en genuin glädje och stolthet över den skånska krogbranschen – både bland krögarna och bland oss gäster. Krögare som skapar gästfrihet, gemenskap och stämning. Krögare som skapar husmanskost på kvarterkrogen. Krögare som skapar fine dining på naturens villkor, eller skapar växtbaserad meny på nya sätt. Eller krögare som experimenterar och ständigt kreerar något nytt. Allt detta finns i den skånska krogbranschen.

En gång per år delas Skånska Gastronomipriset ut till personer som utfört särskilt utmärkta insatser för

den skånska mat- och dryckeskulturen. Och visst är skånsk mat och dryck i högsta grad kultur!

Om du inte redan tagit del av motiveringen för de olika pristagarna får du här ett utdrag:

Sällskapet Malmö Akvavits Stipendium

K Felix G Åhrberg Världens vinkarta har ritats om och fått Kullahalvön som nordlig utpost. Detta är i mångt och mycket en mans förtjänst. Felix ser till att svenska viner blir en allt viktigare del av vinvärlden.

Årets Skånska Stjärna

Sandra Mastio Med charm, sprudlande frenesi och smittande mat- och livsglädje har Sandra Mastio tagit såväl tv-publiken som skånska mathjärtan med storm.

Årets Skånska Vinpris

Anders Öhman Skånska och svenska smaklökar är mer välutbildade än någonsin. Tack vare Anders vinnande dryckeskunskap hissar vi våra gomsegel, höjer våra glas och doftar bättre, smakar bättre och njuter mera.

Årets Skånska Spritpris

Gambrinus har serverat mahognygroggar till Lundaprofiler i generationer. Under Grand Hotels kristallkronor går sillen till och spetsglasen rågas som de alltid har gjort. Med arvet i cocktailshakern skakas drinkar till perfektion i detta dryckeskunstens kulturtempel.

Årets Skånska Destination

Flickorna Lundgren Att besöka Flickorna Lundgren är som att flyttas in i en Astrid-Lindgrendröm. Den härliga maten, de ljuvliga bakverken, kopparkannekaffe och jordgubbssaft får vem som helst att le och trivas.

Årets Skånska Hederspris

Nina Christensson Nina. Din betydelse för den skånska krogbranschen och restauranglivet behöver

Årets Skånska Vårdskap

Le Petit Bistrot Mitt på gågatan i Ystad förvandlar Le Petit Bistrot den charmiga småstaden till lilla Paris. Här trivs och njuter man av mat och vårdskap i mästartklass.

inte beskrivas. Tack för allt du gjort för skånsk matglädje, för branschen och för oss alla.

Årets Skånska Miljö- och Hållbarhetspris

Mylla Matmarknad Med befriande kaxighet och jävlar anamma har Mylla Matmarknad utmanat den svenska dagligvaruhandeln. Genom att kapa led har Mylla fört bonden närmare konsumenten, till matglädje för miljön och oss alla.

Årets Skånska Mångfald

Matmissionen Skåne I en värld där krav och en fungerande vardag kan vara övermäktiga för många, är Matmissionen Skåne en mättande hamn. Med minskat matsvinn och omsorg om miljö och människor öppnar Matmissionen dörren till ett mänskligare samhälle.

Årets Skånska Krog

Vollmers Är man bäst så är man. Vollmers spelar i gastronomins Champions League. Få skandinaviska krogar lyser lika Michelinlart. Tack för skånsk mat i världsklass.

Hoppas du vill vara del av Vänföreningen och dess olika aktiviteter!

Förutom de aktiviteter som Martin Martinsson beskrivit kommer Vänföreningen göra ett besök på Malmö Live. Vi får gå backstage och ta del av aktiviteterna inför en konsert. Och de som så önskar kan boka biljetter till konserten. Spännande. Härligt. Preliminär tidpunkt är 20 april.

I maj är det dags för Symposium på Jordberga Slott. Denna gång på temat Energi och med ljuvliga musikaliska inslag! Och så klart lite mat. Högaktuellt och högintressant!

Hoppas vi ses på Årsfesten.

Väkommen!

Göran Alvek

Ordförande
i Skånska Akademiens
Vänförening